

MỘT SỐ NHẬN ĐỊNH BAN ĐẦU VỀ BIẾN ĐỔI TÂM LÝ XÃ HỘI CỦA NGƯỜI DÂN Ở VÙNG NAM BỘ DƯỚI TÁC ĐỘNG CỦA ĐẠI DỊCH COVID-19

Hoàng Văn Khải

Khoa Triết học - Học viện Chính trị khu vực IV

Email: hoangkhaict4@gmail.com

Tóm tắt: Đại dịch Covid-19 đã gây ra nhiều tác động tới kinh tế - chính trị - xã hội trên toàn cầu. Tại Việt Nam nói chung, vùng Nam bộ nói riêng, tác động của đại dịch Covid-19 còn gây ra những biến đổi tâm lý xã hội đối với cư dân nơi đây là khá đa dạng, bao gồm cả những tác động tích cực và tiêu cực. Việc nhận định về biến đổi tâm lý xã hội của người dân Nam bộ dưới tác động của đại dịch Covid-19 có ý nghĩa quan trọng trong hoạch định một số chính sách của Nhà nước đối với cộng đồng.

Từ khóa: Biến đổi tâm lý xã hội, đại dịch Covid-19, Nam bộ.

Nhận bài: 07/09/2022; **Phản biện:** 11/09/2022; **Duyệt đăng:** 15/09/2022

1. Mở đầu

Lịch sử nhân loại từng ghi nhận những đại dịch với tác động sâu sắc đến mọi lĩnh vực của đời sống kinh tế - xã hội, tâm lý con người và làm thay đổi cả thế giới. Đại dịch được công bố đồng nghĩa với việc nguy cơ lây lan bệnh dịch nghiêm trọng lên cấp độ báo động, do đó hệ thống y tế các quốc gia cần phải hành động ngay lập tức để đối phó. Đại dịch viêm đường hô hấp cấp do chủng mới của virus SARS-COVI-2 (Covid-19) khởi phát tại thành phố Vũ Hán, tỉnh Hồ Bắc, Trung Quốc cuối năm 2019. Sau đó, dịch bệnh diễn biến phức tạp do tốc độ lây lan hết sức nhanh chóng. Trong bối cảnh toàn cầu hóa, sự bùng nổ của đại dịch Covid-19 gây ra những hệ lụy của nó đã làm đảo lộn mọi phương diện của cuộc sống, khiến cho Chính phủ các quốc gia phải thay đổi ưu tiên chính sách, buộc các thể chế đa phương phải thay đổi ưu tiên trong các chương trình nghị sự và buộc con người ở mọi nơi trên trái đất phải thay đổi suy nghĩ và nếp sống.

Đối với nước ta, dịch bệnh Covid-19 đã có những tác động toàn diện trên tất cả các mặt của đời sống xã hội. Dịch bệnh Covid-19 làm thay đổi nhiều mục tiêu phát triển kinh tế - xã hội, gây những thiệt hại nghiêm trọng cho nền kinh tế, để lại đau thương, mất mát cho nhiều gia đình. Tuy nhiên, ở góc độ tâm lý xã hội, dịch bệnh Covid-19 đã tạo ra những thay đổi cả tiêu cực và tích cực trong đời sống của cư dân. Do những điều kiện đặc thù về kinh tế - văn hóa - xã hội và thực tiễn diễn biến của các đợt dịch bệnh, tác động của đại dịch Covid-19 đến đời sống của các tầng lớp dân cư ở vùng Nam Bộ hết sức to lớn, tạo ra những chuyển biến tích cực và cả tiêu cực trong tâm lý xã hội người dân.

Về khái niệm tâm lý xã hội được tác giả tiếp cận ở góc độ xuyên ngành triết học, tâm lý học xã hội, xã hội

học,... trong đó trung tâm là cách tiếp cận triết học. Theo đó, tâm lý xã hội được hiểu gồm các yếu tố cơ bản: 1- Tình cảm, tâm trạng; 2- Thái độ, mong muốn, quan điểm, nhận thức; 3- Xu hướng hành vi,... Theo đó, biến đổi tâm lý xã hội trong đại dịch Covid-19 là biến đổi các thành tố nêu trên dưới tác động của đại dịch Covid-19, dựa trên sự so sánh lát cắt lịch đại giữa các biểu hiện tâm lý xã hội hiện tại (trong đại dịch Covid-19) với các biểu hiện tâm lý xã hội trong điều kiện bình thường khi không có dịch bệnh Covid-19.

2. Nội dung nghiên cứu

Nhìn chung, có thể nói, đại dịch Covid-19 đã làm thay đổi nhiều mặt của tâm lý xã hội của người dân ở nước ta nói chung và người dân ở vùng Nam Bộ nói riêng. Điều này do nguồn gốc, bản chất của tâm lý xã hội (bộ phận của ý thức xã hội) được nảy sinh từ tồn tại xã hội (điều kiện tự nhiên, điều kiện dân số, phương thức sản xuất) trong xã hội mà hình thành, thay đổi. Trước những tác động của đại dịch Covid-19, biến đổi tâm lý xã hội của người dân ở vùng Nam Bộ dưới tác động của đại dịch Covid-19 trên một số lĩnh vực chủ yếu như sau:

Trước hết, về biến đổi tâm lý xã hội của người dân trong lĩnh vực lao động - việc làm.

Trước tác động to lớn của đại dịch Covid-19, trong nhiều đợt bùng phát, nhất là vào Quý III, Quý IV năm 2021, sản xuất bị đình trệ, nhiều chuỗi cung ứng bị đứt gãy, nhất là khi thành phố Hồ Chí Minh, các tỉnh ở Đông Nam Bộ và Tây Nam Bộ thực hiện các đợt cách ly, giãn cách ở quy mô lớn. Từ đầu năm 2022 đến nay, xu hướng kinh tế chung của cả nước đang phục hồi mạnh mẽ, tuy nhiên, lĩnh vực lao động - việc làm đang đứng trước những khó khăn, do nhiều nguyên nhân,

trong đó có cả nguyên nhân về biến đổi tâm lý xã hội trong lĩnh vực này. Theo Báo cáo của Tổng cục Thống kê, trong tổng số hơn 16,9 triệu người bị tác động tiêu cực bởi đại dịch, có 0,9 triệu người bị mất việc, chiếm 1,2%; 5,1 triệu người phải tạm nghỉ/tạm ngừng sản xuất kinh doanh, chiếm 6,7%; 5,7 triệu người bị cắt giảm giờ làm hoặc buộc phải nghỉ giãn việc, nghỉ luân phiên, chiếm 7,6% và 13,7 triệu lao động bị giảm thu nhập, chiếm 18,3%. Đa phần những người có công việc bị tác động xấu bởi đại dịch Covid-19 trong thời gian qua có độ tuổi khá trẻ, từ 25 đến 54 tuổi, chiếm 73,8%. Mặc dù quý I-2022, kinh tế - xã hội đã có bước phục hồi tốt, song Đông Nam Bộ và Đồng bằng sông Cửu Long vẫn là hai vùng có tỷ lệ thất nghiệp trong độ tuổi cao nhất, tương ứng là 3,03% và 2,89%.

Sau đại dịch Covid-19 cùng với thị trường lao động siết chặt, số người lao động muốn tìm công việc có thời gian làm việc linh hoạt và an toàn đang ngày càng gia tăng. Thực tế này đang trở thành một thách thức đối với nhiều doanh nghiệp khi nền kinh tế mở cửa trở lại và các công ty bắt đầu tìm cách đưa nhân viên trở lại làm việc toàn thời gian tại văn phòng. Trước các lo lắng, trăn trở về giá trị cuộc sống, người lao động có xu hướng tìm kiếm các công việc gần gia đình, ổn định song lại linh hoạt về thời gian và thu nhập ổn định, cao hơn so với trước. Đây là tâm lý biến đổi theo chiều hướng tích cực trong cộng đồng, song đặt ra những thách thức cho các doanh nghiệp và cho cả nền kinh tế, khi chưa có sự chuẩn bị kỹ lưỡng cho sự thay đổi về nguồn nhân lực, dẫn đến những xáo trộn nhất định trong sản xuất - kinh doanh. Tuy nhiên, sự thay đổi này sẽ trở nên tích cực, bền vững hơn khi người lao động chú ý đến việc nâng cao trình độ, tay nghề để có thể đáp ứng tốt hơn các yêu cầu của nền kinh tế trong bối cảnh mở cửa và hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng.

Thứ hai, biến đổi tâm lý xã hội của người dân trong lĩnh vực chăm sóc sức khỏe thể chất, sức khỏe tâm thần.

Trong bối cảnh dịch bệnh Covid-19 diễn biến rất phức tạp, tâm trạng bao trùm của người dân nói chung, người dân vùng Nam Bộ nói riêng chính là tâm trạng lo lắng, bất an cho sự an toàn của bản thân và gia đình; những câu chuyện đau thương về sự chia ly do dịch bệnh, hàng nghìn những đứa trẻ mồ côi làm nhiều người xót xa... Khi tình hình dịch bệnh dần được kiểm soát, sự lo lắng, bất an đó dần được thay thế bởi tâm trạng vui vẻ, hy vọng, song cũng chính trong bối cảnh đó, nhiều cá nhân, gia đình đã nhận thức được rằng, việc quan tâm đến sức khỏe thể chất, sức khỏe tâm thần của bản thân, các thành viên trong gia đình là một trong những giá trị cốt lõi, quan trọng. Thống kê tại

nhiều cơ sở y tế, mua bán, thiết bị y tế - chăm sóc sức khỏe, các nhà thuốc, nhiều người bắt đầu chú trọng hơn đến các sản phẩm hỗ trợ tăng cường sức khỏe, nâng cao sức đề kháng nhằm chăm sóc sức khỏe hay quan tâm đến thể dục thể thao, tăng cường sức khỏe bản thân và gia đình, nhất là đối với các gia đình, cá nhân đã bị nhiễm covid-19. Điều này cũng có thể do những di chứng từ việc mắc covid-19 để lại, song cũng do một phần người dân quan tâm đến sức khỏe cá nhân, gia đình, chất lượng sống hơn so với trước đây. Đối với một số đối tượng như người già, người cô đơn, việc họ tìm đến các liệu pháp tâm lý hay việc tham gia các hoạt động tôn giáo cũng có xu hướng gia tăng, do tâm trạng lo lắng, bất an vẫn tồn tại, cũng như hiệu quả nhất định mà liệu pháp này đem lại.

Thứ ba, biến đổi tâm lý xã hội của người dân trong tổ chức đời sống cá nhân, xã hội.

Đây là một trong những lĩnh vực có nhiều thay đổi rõ nét của cư dân vùng Nam Bộ dưới tác động của đại dịch Covid-19, bao gồm cả những tác động tích cực và tiêu cực, song có lẽ tác động tích cực là chủ yếu. Trong các hoạt động cộng đồng như ma chay, giỗ chạp, cưới hỏi, trước đây nhiều hoạt động có những biểu hiện rườm rà, tốn kém, ví như ma chay kéo dài nhiều ngày kèm theo là ăn uống rền rang hay ít có thói quen hỏa táng, thì qua dịch bệnh Covid-19 các hoạt động này vẫn giữ những nét truyền thống, song ngắn gọn, gọn nhẹ hơn về thành phần khách mời, việc hỏa táng cũng đã được thực hiện ở nhiều nơi. Đối với phạm vi tổ chức sinh hoạt gia đình, mọi người trong gia đình có thời gian quan tâm, chia sẻ đến nhau nhiều hơn, gắn kết với nhau nhiều hơn trong một không gian hẹp, nhất là trong bối cảnh giãn cách thời kỳ cao điểm ở Nam Bộ. Việc tổ chức lại chi tiêu trong gia đình cũng đã được tính toán chi tiết hơn nhằm dự phòng những lúc khó khăn, hoạn nạn, điều này cũng là thay đổi tích cực so với trước đây. Đối với việc thanh toán trực tuyến, thương mại điện tử cũng được thúc đẩy phát triển mạnh mẽ hơn nhờ thói quen của người dân về lĩnh vực này cũng dần được hình thành.

Khảo sát bước đầu của tác giả cho thấy, nhiều hộ gia đình, việc quan tâm đến các hoạt động sinh hoạt gia đình như vui chơi, du lịch cùng nhau được quan tâm nhiều hơn, các bữa cơm gia đình cũng được quan tâm, dành nhiều thời gian hơn; tăng cường kết nối bằng cách gọi điện, thông qua mạng xã hội... Tính cộng đồng cao hơn so với trước đây khi người dân quan tâm đến những biện pháp phòng, chống bệnh như đeo khẩu trang, khai báo y tế... Tuy nhiên, sau dịch bệnh Covid-19, nhất là sau các đợt giãn cách

cũng gia tăng nhất định tình trạng ly hôn, bạo lực gia đình do những tác động tiêu cực của tình hình dịch bệnh lên mọi mặt của đời sống gia đình cũng là một vấn đề đáng quan tâm.

3. Kết luận

Tình hình dịch bệnh Covid-19 đang còn những diễn biến phức tạp, những tác động của nó tới tâm lý xã hội của người dân Việt Nam nói chung, người dân Nam Bộ nói riêng đang còn nhiều vấn đề cần tiếp tục xem xét. Song về phía các chủ thể cũng cần có những biện pháp để chủ động ứng phó, tác động để tiếp tục thúc đẩy những biến đổi tâm lý tích cực trở thành một xu thế, thói quen mới, tiến bộ, cũng như hạn chế, triệt tiêu những biến đổi tâm lý tiêu cực tới cộng đồng. Trong đó, đối với chính quyền các cấp, cần tiếp tục có những

chính sách an sinh xã hội, thực hiện các gói kích thích kinh tế nhằm phục hồi nhanh chóng nền kinh tế, ổn định đời sống nhân dân. Riêng đối với người dân, cần chủ động thích ứng với những tác động của tình hình dịch bệnh rất phức tạp hiện nay để có những điều chỉnh phù hợp trong tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, nhất là lĩnh vực lao động việc làm, sức khỏe, đời sống cá nhân, xã hội như không ngừng nâng cao sức khỏe thể chất, tinh thần, nâng cao trình độ chuyên môn, tay nghề, tăng cường các hoạt động gắn kết giữa các thành viên trong gia đình, cộng đồng để thực sự có một cuộc sống chất lượng hơn. □

Tài liệu tham khảo

[1]. <https://www.gso.gov.vn/du-lieu-va-so-lieu-thong-ke/2022/04/bao-cao-tac-dong-cua-dich-covid-19-den-tinh-hinh-lao-dong-viec-lam-quy-i-nam-2022/>

Some initial comments on the socio-psychological changes of the people in the Southern region under the impact of the covid-19 pandemic

Hoang Van Khai

Faculty of Philosophy, Political Academy, Region IV

Email: hoangkhaict4@gmail.com

Abstract: *The Covid-19 pandemic has caused many socio-economic impacts across the globe. In Vietnam in general, and the Southern region in particular, the impact of the Covid-19 pandemic, which also causes psychosocial changes to the residents here, is quite diverse, including both positive and negative impacts. The assessment of the socio-psychological changes of the people in the Southern region under the impact of the Covid-19 pandemic is of great significance in planning a number of State policies towards the community.*

Keywords: *Psychosocial change, Covid-19 pandemic, the South.*